

สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงโครงสร้างอำนาจ และระบบอุปถัมภ์ในชนบทไทยของบ้านตา อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมที่มีอาชีพหลักในการทำนา เป็นหมู่บ้านในชนบทที่อยู่ห่างไกล ไม่มีความเจริญหรือความเป็นเมืองมากเกินไป ขณะเดียวกันก็มีใช้ เป็นหมู่บ้านที่ล่าช้าจนเกินไป จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า แม้จะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล แต่ผลกระทบจากรูปแบบการปกครอง หรือการบริหารแผ่นดิน ที่เป็นการกระจายอำนาจสู่ชุมชน ภายใต้ระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีการเปลี่ยนแปลงผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบ้านตา โดยเฉพาะหลัง ปี พ.ศ.2475 เป็นต้นมา เช่น

ระบบการเลือกตั้งเพื่อคัดเลือกผู้นำ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับประเทศ เช่น ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล กำนัน สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น ที่อาศัยเสียงข้างมากเพื่อเป็นตัวแทนในการเข้าไปบริหารบ้านเมือง ทำให้ผู้ที่ต้องการจะเข้าสู่ตำแหน่งบริหารการเมืองในระบบเลือกตั้ง จึงต้องมีสมาชิกสนับสนุนที่มากกว่าคู่แข่งอื่น ทำให้มีการแข่งขันในการแย่งชิงสมาชิก เพื่อจะได้มาซึ่งอำนาจที่สามารถมีผลต่อการตัดสินใจของคนในสังคมและแสวงหาผลประโยชน์เข้ากับกลุ่มคนดังที่พบว่า มีการสืบทอดอำนาจกันตลอดมา และแนวความคิดการหาพรรคหาพวก เด็กฝาก หรือแนวคิดของเพื่อนร่วมรุ่น การก่อตัวของพรรคการเมือง ทำให้เกิดกลุ่มที่มีการแข่งขันกัน ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวก็ได้พบที่บ้านตา มีรายละเอียดดังที่กล่าวมาแล้วในบทข้างต้น

แผนการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 ที่เป็นแผนระยะ 5 ปี ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันที่เป็นแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 โดยเฉพาะช่วงแรก ๆ ที่มีการเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น การตัดถนน เพื่อที่จะได้ใช้เงินถ่ายโอนค่าจากภาคเกษตรสู่ตลาดภายในเมือง (กรุงเทพฯ) ได้สะดวก ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านตาที่เคยดำรงชีวิตของชาว "ริมฝั่งคลอง" ที่อาศัยน้ำคลอง ทั้งในด้านเกษตร การดำเนินชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมตามลุ่มแม่น้ำ

ปรับเปลี่ยนสู่ถนนลูกรัง ที่เป็นผลพวงจากงบประมาณและโครงการของรัฐ โดยเฉพาะถนน
เรียบคลอง ซลประทาน ปี พ.ศ. 2508-2522 และการขยายจากถนนดินเท้า สู่ถนนตัดผ่าน
หมู่บ้านและเข้าสู่ยุคถนนคอนกรีต ที่หมู่บ้านตาเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537

การพัฒนาที่เป็นต่อจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หรือเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน
ก็คือ การผลิตเพื่อการส่งออก หรือการผลิตเพื่อขาย และการเข้ามาของเทคโนโลยีทางการ
เกษตรและการใช้สารเคมี เพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตและมีการจัดการด้านการตลาด ภายใต้ระบบ
ทุนนิยม มีผลต่อรูปแบบการผลิต จากการผลิตที่ต้องการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้ในครัวเรือน สู่การผลิตเพื่อ
เอาส่วนที่เหลือจากการบริโภคเพื่อขาย และปัจจุบันที่เน้นผลิตเพื่อขายทั้งหมด ในรูปผลผลิต
พืชหลักชนิดเดียว (monocrop) จากการรณรงค์และส่งเสริมจากส่วนราชการ ทำให้ชาวนาที่
ฐานะดีสามารถครอบครองปัจจัยการผลิตดังกล่าวและเกิดการแย่งชิงทรัพยากรกันท้องถิ่น ทำให้
ชาวนาที่ยากจนต้องสูญเสียพื้นที่ทำกินจากสภาพที่เกิดจากปัจจัยผลักดัน (push factor) จาก
สังคมในหมู่บ้านทำให้เกิดการโยกย้ายแรงงานสู่ภายนอกภาคเกษตร เช่น เข้าสู่การรับจ้าง โดยเฉพาะ
ในงานอุตสาหกรรม

การเข้ามาของเทคโนโลยี โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องอำนวยความสะดวก
สะดวก หรือศานิยมทางวัตถุ และใช้เฟอร์นิเจอร์ที่มีราคาแพงหรือความหรูหรา แสดงถึงฐานะและ
ความมั่งคั่งมีตา ดึงกรณีที่กำลังปรับปรุงบ้าน หลังจากการได้รับการเลือกตั้ง หรือ การสร้างบ้าน
ด้วยปูนตามรูปแบบสมัยใหม่ของชาวบ้านตา ทำให้ความต้องการของสิ่งที่มีค่าในรูปตัวเงินมีมากขึ้น
มีผลถึงรูปแบบความสัมพันธ์หรือการแลกเปลี่ยนแรงงาน ที่ต้องอาศัยเงินเป็นสื่อ

การขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงลักษณะ
ครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มที่เข้ารับราชการที่เป็นกลุ่มที่เคลื่อนย้ายออกจากชุมชนมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง
โดยเฉพาะผู้ที่เคยถือครองที่ดินมากที่สุด แต่เมื่อถึงรุ่นลูกที่ต่างก็แยกย้ายรับราชการ ทำให้ขาดแรง
งานในครอบครัวของตน และทำให้มีลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น และกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มไร้ที่นา
และเข้าสู่การรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะย้ายออกจากครอบครัวหลังจากการ
แต่งงาน และเป็นกลุ่มที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชากรในชุมชนเพิ่มช้า และการขยายฐานการศึกษา
ภาคบังคับให้สูงขึ้นถึงมัธยมที่ 3 สอดคล้องกับความต้องการของโรงงาน ซึ่งก็มีส่วนที่ทำให้คนใน
บ้านตา ได้เรียนภาคการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) มากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้มีผลกระทบที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านดา และกระทบต่อลักษณะของโครงสร้างอำนาจและระบบอุปถัมภ์ ที่สะท้อนให้เห็นถึง พลวัต ภายใต้อิทธิพลของชุมชนบ้านดา ที่ปรับตัวจากโครงสร้างที่สืบเนื่องมาอย่างสอดคล้อง ดังผลการศึกษา ดังนี้

1. โครงสร้างอำนาจของบ้านดา

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ และการขัดเกลาทางสังคม ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ยังคงอาศัยสถาบันครอบครัวที่เป็นการขัดเกลาทางสังคมแบบอ้อมมากกว่าทางตรง เช่น ที่สมาชิกในครอบครัว เรียนรู้ พ่อแม่และญาติในครอบครัว โดยเฉพาะรุ่นปู่ย่า ตายาย กับรุ่นหลาน โดยตรง ที่มีผลต่อการสืบเนื่องในแนวคิดของการมีอำนาจ และยอมรับผู้มีตำแหน่งสูงกว่าและเคารพผู้อาวุโส และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจด้วย นอกจากนี้ กลุ่มคน ที่มีความหลากหลาย และมีผลต่อการขัดเกลาสมาชิกในสังคม และมีการแข่งขันตลอดเวลา ภายใต้อิทธิพลที่เข้มแข็งที่ไม่แสดงออกมารูปแบบการปะทะด้วยกำลัง ทว่าให้ ที่ดูเหมือนว่ามีความสงบ และการขัดเกลาภายใต้กรอบแนวคิดของระบบราชการที่ตอกย้ำความสูงต่ำในฐานะ และการแสวงหาความรู้ อำนาจ เพื่อเป็นผู้นครองทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดของกลุ่มตน

ลักษณะของบุคคลชนชั้นนำ ในระดับหมู่บ้านในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านที่เป็นตำแหน่งที่เป็นทางการ ผู้ที่มีตำแหน่งทางการที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนราชการแต่มีเชื้อ เป็นข้าราชการชนชั้นนำ เป็นเพียงทางผ่านของการ ส่วนใหญ่ได้อาศัยตำแหน่งเหล่านี้ในการแสวงหาอำนาจการมีเพื่อขึ้นสู่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำอยู่ในฐานะที่ต้องพึ่งพาจากฐานทางเศรษฐกิจและอำนาจตามสายบังคับบัญชา ลักษณะดังกล่าวที่ Morman (อ้างใน Tamada: 1991) มองว่าไม่มีผู้ใดอยากเป็น แต่จริง ๆ แล้ว เป็นเพราะกลุ่มคู่แข่งอื่น ยังมีความอ่อนแอกว่า แนวคิดที่สืบเนื่องจากหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชาย เป็นใหญ่ในครอบครัวยังมีอิทธิพลมาก และมีลักษณะเป็นบุคคลชนชั้นนำที่ไม่เป็นทางการ และมีบทบาทที่ช่วยประสานในกลุ่มคนในระดับหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

การก้าวขึ้นสู่การเป็นชนชั้นนำ หรือผู้มีอำนาจ ความสืบเนื่องของการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่ดิน ทุน แรงงาน ได้เปลี่ยนรูปแบบสู่เทคโนโลยี และความรู้ การแย่งชิงและการแข่งขันมีมากขึ้น ในภาวะที่ทรัพยากรธรรมชาติอันมีอยู่อย่างจำกัด แต่ความต้องการอันมีอยู่อย่างไม่จำกัด ทว่าให้มีการเปลี่ยนจากที่ดินสู่ปัจจัยการผลิตในรูปแบบเทคโนโลยีและความรู้ และผู้ที่มีลักษณะที่ครอบครองปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ รวมถึง ความรู้ความชำนาญ ที่

เกิดจากการสั่งสมจากบรรพบุรุษและจากความประพฤติ และบารมีที่เกิดจากการสร้างบารมีจากความที่มีปัจจัยและความต้องการ จำเป็นที่ผู้บวราต้องพึ่งพา

ผู้มีอำนาจกับการพัฒนา โครงการพัฒนาต่าง ๆ นั้นพบว่าภายใต้การตัดสินใจนั้น ผู้นำไม่สามารถตัดสินใจได้โดยลำพัง เพราะจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และความสัมพันธ์ที่เป็นเพื่อนบ้านกับสมาชิกในชุมชน อย่างไรก็ตามในโครงการพัฒนา หรือกิจกรรมในหมู่บ้านลักษณะกลุ่มผู้มีอำนาจ มีผลต่อรูปแบบและการตัดสินใจในการพัฒนา ซึ่งกลุ่มดังกล่าวจากการเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่บ้านได้เลือกตำแหน่งผู้ช่วยและ กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ที่ผ่านที่ประชุมชาวบ้าน ซึ่งเป็นเพียงการเลือกกลุ่มของตน เข้ามาอย่างถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย เท่านั้น

ตัวแบบโครงสร้างอำนาจในชุมชน สังคมในชุมชน เปิดโอกาสให้บุคคลก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้มีอำนาจ แต่การใช้อำนาจหรือการขึ้น เป็นบุคคลชนชั้นนำ ขึ้นอยู่กับสมาชิกในสังคมและกลุ่มหรือฐานที่สนับสนุนต่อการขึ้นมาอำนาจ และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและรูปแบบโครงสร้างการพัฒนาในระบบราชการ และกลุ่มที่มีอำนาจในระดับรองขึ้นมาแข่งขัน ทำให้ไม่มีผู้ใดมีอำนาจเด็ดขาดที่แท้จริง และแนวคิดของการมองการใช้อำนาจในทางที่บังคับข่มขู่ หรือในทางที่ไม่ถูกต้องตามศีลธรรม จรรยา ที่เรียกว่า เจ้าพ่อ หรือเรียกว่า ผู้มีอิทธิพล มากกว่าผู้มีอำนาจ ไม่สามารถอยู่ในหมู่บ้าน แต่จะมีลักษณะ เป็นกลุ่มที่ขยายวงออกไปสู่ภายนอกชุมชน ซึ่งยังมีผลต่อหมู่บ้าน ซึ่งกลุ่มดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้นำทางการในหมู่บ้าน ทำให้โครงสร้างอำนาจในหมู่บ้านมีลักษณะตัวแบบของโครงสร้างปิรามิด เชิงซ้อนที่ประกอบด้วยกลุ่มย่อยหลายกลุ่มที่มีทั้งแข่งขันและการช่วยเหลือกัน กลุ่มต่าง ๆ มีส่วนยึดเหนี่ยวโครงสร้างอำนาจชุมชนไว้ และเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจในสังคม ซึ่งในแต่ละกลุ่ม ในชุมชนก็มีความแตกต่างของการเข้าร่วมกับกลุ่มภายนอก ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และความชำนาญของกลุ่มตน

2. ระบบอุปถัมภ์ของบ้านตา

แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ ยังคงสืบเนื่องมาจากรูปแบบการปกครอง ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ที่ทาส ไพร ตลอดจน ขุนนาง ที่ต้องพึ่งพาผู้ที่มิตำแหน่งที่สูงกว่าด้วย ความจกักัดในปัจจุบันการผลิดของตน และการพึ่งพาเพื่อสร้างหลักความมั่นใจในความปลอดภัยจากการคุกคามจากศัตรู นอกจากนี้ค่านิยมการตอบแทนผู้มีพระคุณ หรือการช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก มีส่วนช่วยของการสืบเนื่อง ที่มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป และที่สำคัญทั้งผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์

ยังต้องอาศัยความสัมพันธ์ดังกล่าวในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ลักษณะของผู้อุปถัมภ์ การเป็นผู้อุปถัมภ์ทั้งที่ปรากฏลักษณะของผู้ที่มีตำแหน่งทางการ และผู้ไม่มีตำแหน่งทางการ ที่มีพื้นฐานของการมีสิ่งของ หรือปัจจัยจำเป็นอันที่คนอื่นไม่มีที่คนอื่น ต้องพึ่งพา และต้องการผู้อื่นมาช่วยในการรักษา การกระทำ เพื่อคงความเป็นเจ้าของหรือมีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่าผู้อื่น เพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์จากความสัมพันธ์นั้นมากกว่าด้วยพื้นฐานของการเป็นผู้อุปถัมภ์ ทั้งด้านความรู้ โดยเฉพาะความรู้ที่เฉพาะทาง การมีทรัพย์สินสมบัติ โดยเฉพาะ เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย และพื้นฐานทางความสัมพันธ์และลักษณะเฉพาะตัวของผู้อุปถัมภ์เอง ซึ่งใครเป็นผู้อุปถัมภ์ก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของความสัมพันธ์

กลุ่มของผู้อุปถัมภ์ มีหลายกลุ่มที่สร้างขึ้นมากเพื่อแข่งขัน ซึ่งระบบอุปถัมภ์ที่มีส่วนต่อการเสริมสร้างบารมีที่ได้ เปรียบทั้งในด้านความสัมพันธ์และผลประโยชน์ ซึ่งนับว่าเป็นความสัมพันธ์ที่คุ้ม ซึ่งการแข่งขันกันในกลุ่มผู้อุปถัมภ์ที่จะสร้างเครือข่ายผู้ใ้อุปถัมภ์ และแสวงหาผู้อุปถัมภ์ในระดับที่สูงขึ้น หรือผู้อุปถัมภ์กลุ่มคนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อความมั่นคงและความอยู่รอดของกลุ่มที่จะสามารถดึงผลประโยชน์เข้ากลุ่มมากที่สุด บางกลุ่มอาจจะมีการช่วยเหลือกัน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และจุดประสงค์ของแต่ละกลุ่ม และกลุ่มที่อยู่โดดเดี่ยวจะมีความมั่นคงน้อยกว่าและยังขึ้นอยู่กับอำนาจ หรือข้อต่อรองในปัจจุบันที่ตนครอบครอง เงื่อนไขของกลุ่ม และจำนวนผู้รับอุปถัมภ์

ผู้รับอุปถัมภ์ พยายามที่จะหลุดจากภาวะผู้รับอุปถัมภ์ และสร้างฐานะและปัจจัยการผลิต เพื่อลดความกดดันในภาวะความสัมพันธ์ที่อยู่ในภาวะที่เสียเปรียบ แต่สภาพของชุมชนที่มาจากการพัฒนาและกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้ความแตกต่างในฐานะของคนในหมู่บ้านมากขึ้น ทำให้ผู้ที่เสียเปรียบทางสังคมต้องหาที่พึ่ง ทำให้แนวคิดของการตอบแทนในด้านความจงรักภักดี ได้ลดความสำคัญลง และผู้รับอุปถัมภ์ก็สามารถออกจากกลุ่มผู้อุปถัมภ์ได้ง่ายขึ้น ถ้ามีความพร้อม เพราะไม่มีความผูกพันที่แน่นแฟ้นในด้านการแสวงหาผู้อุปถัมภ์นั้นมีหลากหลาย และต้องการผู้อุปถัมภ์ที่หลายคนและแต่ละคนก็มีการแลกเปลี่ยนที่เฉพาะมากขึ้น

บทบาทของความสัมพันธ์กับการพัฒนา การเป็นผู้อุปถัมภ์ มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่สะสมทรัพย์สินสมบัติและการมีอำนาจทางทรัพย์สินหรือข้อต่อรองในสายสัมพันธ์ รูปแบบของการบริจาคที่จะแสดงให้เห็นถึงบารมี การมีอำนาจทางทรัพย์สิน ที่ผู้อุปถัมภ์สร้างขึ้นเพื่อลดข้อขัดแย้งหรือความตึงเครียด อันเกิดจากความเห็นแก่ตัวของ การช่วงชิงทรัพยากร และการช่วยเหลือสังคม

หรือพัฒนาในหมู่บ้านขึ้นอยู่กับบุคลิกของผู้อุปถัมภ์ และผู้รับอุปถัมภ์ ว่าจะเครือข่ายความสัมพันธ์กับ กลุ่มผู้อุปถัมภ์อื่น ๆ กลุ่มผู้มีอำนาจ หรือ เป้าหมายของกลุ่มผู้อุปถัมภ์ โดยเฉพาะ เป้าหมายของการ คงอยู่ของความสัมพันธ์อุปถัมภ์ เพื่อรักษาผลประโยชน์กับกลุ่มตน ทำให้รูปแบบของการพัฒนา หรือ โครงการต่าง ๆ กลุ่มผู้อุปถัมภ์จะมีบทบาท และกลุ่มอุปถัมภ์ที่ใหญ่ที่สุดจะมีอิทธิพลต่อรูปแบบ หรือ โครงการของการพัฒนาด้วย

ตัวแบบของระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องจากสถานะหรือรูปแบบของการ บกครอง ที่เอื้อต่อการเกิดความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ จนดู เป็นลักษณะของระบบอุปถัมภ์ที่เป็นทางการ และมีผลต่อปัจจุบัน ถึงความแน่นแฟ้นของระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการ แต่แท้จริงแล้ว ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ มิได้เป็นรูปแบบทางการ หรือ ซ้อนทับกับโครงสร้างอำนาจตามลำดับชั้น ที่ทำ ให้มองว่าผู้มีฐานะหรือตำแหน่งสูงกว่าเป็นผู้อุปถัมภ์ ถ้าพิจารณาตามความสัมพันธ์ ถึงรูปแบบและ เงื่อนไขของคู่สัมพันธ์ตามนัยของ Kemp (อ้างในปรีชา : มปป.) ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ทั้งในรูปแบบทางการและไม่ทางการนั้นแท้จริง เป็นส่วนที่คาบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ส่วนอื่นๆ ทั้งใน โครงสร้างที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และมีใช้เพียงตะเข็บรอยต่อที่เรียบอยู่ในโครงสร้าง สังคมส่วนอื่น ๆ เท่านั้น ดังที่ Kemp กล่าวไว้ แต่มีคาบเกี่ยวกับทุกส่วนในโครงสร้างสังคม ที่รับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ดูเหมือนอ่อนกำลัง หรือกำลังสลายไป ซึ่งบางครั้ง ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มีบทบาทมาก และถูกใช้ เป็น เครื่องมือในการหาผลประโยชน์ ดังที่สม หุญจกล่าวและความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ มีการปรับ เปลี่ยนของรายละเอียดในการแลกเปลี่ยน และ การแสวงหาสิ่งที่มีคุณค่าว่ามีคุณค่า และเป็นปัจจัยจำเป็น และมีกลุ่มที่ขึ้นมาแข่งขันที่เป็นตัว จำกัดของการครอบงำ หรือการ เปลี่ยนจากการแลกเปลี่ยนจากความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ไป เป็น แบบความสัมพันธ์ทางอำนาจ

3. โครงสร้างอำนาจกับระบบอุปถัมภ์ของบ้านตา

ระบบอุปถัมภ์ที่พบที่บ้านตา เป็นอีกด้านหนึ่งของโครงสร้างอำนาจ ภายใต้ เงื่อนไขของการแบ่งสายงานการบังคับบัญชา และตามลำดับชั้นตามอำนาจการบังคับบัญชา ที่ยังคง รูปแบบของการรวมศูนย์อำนาจ และการใช้อำนาจในการหาผลประโยชน์ เข้ากลุ่ม ทำให้มีการ แสวงหาและช่วงชิง และอาศัยความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ในการเป็น เครื่องมือในการสร้างบารมี และบริวาร ตลอดจนการหาผลประโยชน์ เข้ากลุ่ม ความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างมีผลกับความสัมพันธ์

ในเครือข่าย กับผู้นำทางการและในเครือข่ายนอกชุมชน ส่วนในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์แบบ
อุปถัมภ์ที่ใช้อำนาจทางการ เป็นฐานหนึ่งของการ เป็นผู้อุปถัมภ์ ขณะเดียวกันก็ใช้ความสัมพันธ์แบบ
อุปถัมภ์ ในการแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อก้าวเข้าสู่อำนาจทางการเมืองต่อไป

ทั้งความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นคู่สัมพันธ์ที่มี
ฐานะไม่เท่าเทียมกัน โดยผู้ที่ เป็นผู้อุปถัมภ์ หรือผู้มีอำนาจ จะมีฐานะหรือข้อต่อรองที่เหนือกว่า
ผู้รับอุปถัมภ์มีผลต่อการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมมูลย์ โดยผู้รับอุปถัมภ์หรือผู้มีอำนาจน้อยกว่า จะเป็นผู้
เสียเปรียบในการแลกเปลี่ยน และเป็นผู้จ่ายอภายใต้เงื่อนขาของผู้อุปถัมภ์ หรือผู้มีอำนาจเป็นผู้
กำหนด และเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง

ผู้มีอำนาจกับผู้อุปถัมภ์ ผู้อุปถัมภ์ยอมมีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่าผู้รับอุปถัมภ์ เสมอ
ภายใต้เงื่อนขาของการครอบครองปัจจัยจำเป็น ที่ผู้รับอุปถัมภ์เข้ามามีความสัมพันธ์ จะด้วยจ่ายยอม
หรือเติมใจก็ตาม และจะมีอำนาจเหนือกลุ่มผู้อุปถัมภ์ในกลุ่มอื่นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเงื่อนขาของ
ความสัมพันธ์ ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะแข่งขันและแสวงหาผู้รับอุปถัมภ์ ภายใต้ผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้
และการมีอำนาจของผู้อุปถัมภ์ก็จำกัด เฉพาะในกลุ่มอุปถัมภ์ของตนเท่านั้น และยิ่งกลุ่มใหญ่มาก
เท่าไร โอกาสที่จะมีอำนาจในชุมชนก็มากขึ้นเท่านั้น ส่วนผู้ที่มิอำนาจ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้อุปถัมภ์
เสมอไป ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนขาของความสัมพันธ์และเงื่อนขาของสังคม ในบริบทต่าง ๆ ดังสมัย
กรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีรูปแบบการปกครอง ที่เฝ้าต่อผู้มีอำนาจมากกว่า
เป็นผู้อุปถัมภ์ผู้มีอำนาจต่ำกว่า หรือผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะเงื่อนขาของการถือครองที่ดินและการ
กำหนดข้าทาสบริวารในความดูแลที่ เฝ้าต่อการสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว ในการหาที่พึ่งและ
ป้องกันการรุกรานจากศัตรู ที่ทำให้ดูมองเป็นลักษณะ เฉพาะของโครงสร้างระบบอุปถัมภ์ของ
สังคมไทยที่เป็น ระบบอุปถัมภ์ทางการ เมื่อมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองทำให้ระบบอุปถัมภ์
แบบใหม่เป็นทางการในลักษณะพ่อค้า นายทุน เป็นผู้รับอุปถัมภ์จากข้าราชการที่หวังพึ่งในความมั่นคง
หรือการคุ้มครองในการทำกิจการของตนเอง โดยเฉพาะนายทุนที่มีเชื้อสายจีน ที่สมัยก่อนนั้นมี
ข้อจำกัดภายใต้การบูรณาการชาติหรือความเป็นชาตินิยม โดยเฉพาะในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม
แต่รูปแบบดังกล่าว มิได้เป็นรูปแบบใหม่เป็นทางการที่มีลักษณะ เฉพาะ ที่ทำให้มองว่าข้าราชการ คือ
ผู้อุปถัมภ์พ่อค้า เพราะว่า เป็นบริบทของช่วงดังกล่าว ที่เฝ้าต่อการสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์
ดังจะเห็นว่า ปัจจุบัน ข้าราชการบางคนก็เป็นผู้รับอุปถัมภ์จากพ่อค้า หรือโดย เฉพาะนักการเมือง
หรือบางครั้งนักการเมือง หรือข้าราชการก็เป็นผู้อุปถัมภ์ นั่นคือ การที่จะเป็นผู้มีอำนาจหรือผู้

อุปถัมภ์ จึงอยู่ที่เงื่อนไขของความสัมพันธ์ และความสัมพันธ์แบบใดก็ตาม ท้ายที่สุด ก็คือ ความพยายามที่จะมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือผู้มีอำนาจ นั้นเอง

จากกรณีการศึกษาที่บ้านตาตั้งที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าอำนาจและการอุปถัมภ์นั้นมีส่วนที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มคนในหมู่บ้านตาพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์โดยการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ในความสัมพันธ์ที่มีการแลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์ และการใช้ประโยชน์ในด้านอำนาจในการแสวงหาสมาชิก ผู้รับอุปถัมภ์ ขณะเดียวกันก็ใช้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เพื่อเป็นฐานอำนาจของตนหรือกลุ่มตน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน

4. พลวัตของโครงสร้างอำนาจและระบบอุปถัมภ์ของบ้านตา

การเปลี่ยนแปลงในสังคม ที่มีผลต่อพลวัตของโครงสร้างอำนาจและระบบอุปถัมภ์ บ้านตาคือการวิวัฒนาการด้านความรู้ที่นำไปสู่ เทคโนโลยีและองค์ความรู้ โดยเฉพาะการนำระบบสื่อสารมาใช้ในการติดต่อ โดยเฉพาะในธุรกิจการตลาด ในกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่มีผลทำให้ผู้ที่ เป็น เจ้าของ เทคโนโลยี หรือผู้ที่มีโอกาสดีกว่า ในการครอบครอง เทคโนโลยี และผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ โดยเฉพาะที่อาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน เป็นผู้ที่มีโอกาสในการเป็น ผู้อุปถัมภ์ และการก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้มีอำนาจ ที่ต้องอาศัยเครือข่ายที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ที่ไม่สามารถดำรงได้อย่างโดดเดี่ยว ทำให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มีความใกล้ชิดไปทางด้าน ความสัมพันธ์ทางอำนาจ มากกว่าความสัมพันธ์ทางเครือญาติ นั่นคือ มีการแลกเปลี่ยนที่เฉพาะด้านมากขึ้น และผู้รับอุปถัมภ์ หรือผู้อยู่ใต้อำนาจมีข้อต่อรองมากขึ้น และการรวมกลุ่มเพื่อต่อรองก็เป็นวิธีหนึ่งในการหลุดจากความสัมพันธ์ในฐานะที่พวกเขาคน เป็นฝ่าย เสียเปรียบ มาสู่ความสัมพันธ์แบบเสมอภาค แตกต่างจากลูกไร่ที่ชลบุรี ที่ต้องเลิกทำไร่เพื่อหลุดจากความสัมพันธ์ที่ เสียเปรียบ

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) บ้านตา ที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อแข่งขันกับกลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นมากมายภายใต้การค้าเสรีและระบบสื่อสารและกฎเกณฑ์ที่เชื่อมโยงภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ที่แทรกซึมไปทุกพื้นที่ ทำให้รูปแบบการพึ่งพาปรับเปลี่ยนไป แม้ว่าการสื่อสารจะทำให้คนในสังคมรู้เท่าทัน แต่โอกาสที่จะเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ นั้น ห่างกันมากขึ้น ทำให้เกิดภาวะที่ต้องพึ่งพาในภาวะที่มีการแข่งขันและช่วงชิงกัน เช่นนี้ ตลอดจนรูปแบบกลยุทธ์ทางการตลาด ภาวะหลังสงครามเย็น ที่อาศัยความสัมพันธ์

แบบอุปถัมภ์ในรูปแบบของกลุ่ม หรือองค์กรมากขึ้น และการเคลื่อนย้ายอำนาจสู่กลุ่มที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่มีความหลากหลาย ดังหมู่บ้านตาต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิง เทคโนโลยีทางการเกษตรจากในและนอกชุมชน

ระบบพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2475 ซึ่งก็มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกนั่นเอง ที่มีผลถึงหมู่บ้านตาโดยตรง เช่นทำให้มีการก่อตัวขึ้นของพรรคการเมืองที่มีผลต่อกลุ่มพรรคพวก (faction) มากขึ้นด้วย ทั้งในมีการแย่งชิงทรัพยากรบุคคลในชุมชน โดยเฉพาะแกนนำผู้นำในแต่ละกลุ่มนั้นเอง แม้จะดูว่าเกิดการตื่นตัวหรือมีกิจกรรมในกลุ่มเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้ง แต่มีใช้ารวมแล้วสลายไป ยังมีความต่อเนื่องถึงผลการเลือกตั้งครั้งต่อไป และเงื่อนไขในข้อตกลงของกลุ่มกับผู้นำกลุ่มถึงผลประโยชน์ร่วมที่พวกตนจะได้รับนั่นคือ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ถูกใช้ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาและการดำรงอยู่ของสมาชิกกลุ่ม แต่มิได้หมายความว่า สมาชิกทุกคนจะเป็นผู้รับอุปถัมภ์ กลุ่มที่มีการแข่งขันกันมากจะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้รับอุปถัมภ์ได้เลือกผู้อุปถัมภ์ที่ตนเห็นว่า เสียประโยชน์น้อยที่สุด และได้ค่าตอบแทนมากที่สุด ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงตำแหน่งทางการเมือง และระบบพรรคการเมือง ที่เปิดโอกาสให้ผู้รับอุปถัมภ์ไม่เป็นทางการ ได้ก้าวขึ้นสู่ผู้มีอำนาจ หรือเป็นผู้อุปถัมภ์เสียเอง หรือ ดังที่ Yoshifumi Tamada (1991 แปลโดยพิชญ์) มองว่า เป็นผู้มีอิทธิพลเหนือผู้มีอำนาจหรืออาจจะกล่าวว่าเป็นผู้มีอำนาจที่แท้จริงก็ได้

5. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การศึกษาถึงโครงสร้างอำนาจ และระบบอุปถัมภ์ในชนบทที่ศึกษาที่บ้านตามีได้ถือ เป็นตัวแบบของโครงสร้างชนบทไทย จึงควรที่จะมีการศึกษาถึงลักษณะดังกล่าวในหมู่บ้านที่มีสภาพใกล้เคียงกับหมู่บ้านตา ในภาคอื่น ๆ ทั้ง 4 ภาคของไทย รวมไปถึงหมู่บ้านในภูมิภาคเอเชีย หรือประเทศอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา เพื่อใช้ เป็นตัวแบบวิเคราะห์และเข้าใจถึงภาพรวมของสังคมไทย และความเป็นพลวัตที่เกิดขึ้น
3. กระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีระบบสื่อสาร การใช้สัญลักษณ์ที่ซับซ้อนขึ้นภายใต้องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่พยายามทำให้โลกไร้พรมแดน ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อวัฒนธรรมและความเป็นเอกลักษณ์ของสังคม เป็นสิ่งที่น่าติดตามถึงโครงสร้างอำนาจ ตลอดจนความสัมพันธ์

แบบอุปถัมภ์ จะสูญหายภายใต้ระบบการค้าเสรีหรือไม่

4. องค์ความรู้และการยอมรับถึงความสามารถเฉพาะทาง จะเป็ยข้อกัการเคลื่อนย้ายอำนาจอย่างไร และสังคมชนบทของไทย จะปรับเปลี่ยนไปอย่างไร ในขณะที่สังคมยุโรป ได้ผ่านยุคเกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรมปสองควันโพ ระบบการสื่อสารในรูปแบบสัญลักษณ์ที่มีองค์ความรู้ เป็น เครื่องมือ แต่สังคมบ้านตาเพียงจะ เข้าสู่ยุคคาบเกี่ยว ระหว่างเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม ที่รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตร ดังกล่าว

5. การเกิดขึ้นของหมู่บ้านชนิดใหม่ที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมทางการค้าในรูปแบบของธุรกิจหมู่บ้านจัดสรร ที่มีผู้อาศัยจากหลากหลาย มีรูปแบบการสร้างบ้านเรือนการอยู่อาศัยภายใต้เงื่อนไขของการ "สร้าง" ทางสังคม ที่เริ่มขยายตัวจากตัวเมืองและเติบโตมากบริเวณชานเมือง และเข้าสู่ชนบท จะมีผลต่อโครงสร้างสังคมหมู่บ้านอย่างไร